

Nr 31.

Ankom till riksdagens kansli den 17 april 1945 kl. 5 em.

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om allmän omsättningskatt.

(1:a avd.)

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 281, av herr *Henriksson* m. fl. har hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av förordningen den 13 december 1940 om allmän omsättningskatt, att i 2 § 1 mom. b) omnämnda varor jämte ägg men med undantag för mjölk beläggas med skatt jämväl vid försäljning eller uttag från rörelse samt att skatteprocenten enligt 3 § nämnda förordning sänkes från 5 procent till 3 procent.

Beträffande motiveringen för detta yrkande får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Enligt 2 § 1 mom. b) omsättningskatteförordningen skall omsättningskatt icke utgå vid försäljning eller uttag från rörelse av mjölk, grädde, smör och margarin, potatis samt de slag av mjöl, gryn och bröd, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock att skatt skall utgå vid försäljning från restaurang-, pensionat-, kafé- eller konditorirörelse. Vidare gäller enligt förordning den 28 november 1941 (nr 889), att omsättningskatt icke skall utgå vid försäljning eller uttag från rörelse av hönsägg.

Enligt 3 § omsättningskatteförordningen utgår allmän omsättningskatt, där ej beträffande vissa varor eller varugrupper annan skattesats finnes särskilt stadgad, med fem procent av den skattepliktiga omsättningen.

Frågan angående vissa varugrupperns undantagande från skatteplikt var föremål för övervägande under förarbetena till omsättningskatteförordningen. I den av särskilda utredningsmän utarbetade promemoria angående omsättningskatt, vilken såsom bilaga 2 fogats vid Kungl. Maj:ts proposition nr 3 vid 1940 års urtima riksdag, föreslogs sålunda, att ett begränsat antal konsumtionsvaror skulle göras skattefria. I anslutning härtill uttalades, att skattefriheten motiverats i vissa fall av försörjningspolitiska och i andra fall av skattetekniska hänsyn. Att listan å skattefria varor ej blivit längre berodde också på skattetekniska grunder. Skattefrihet för en vara förutsatte nämligen, att detaljhandlaren hölle försäljningen av denna vara isär

från sin övriga omsättning. Då detta medförde en del extra bokföringsarbete, som steg i proportion till antalet skattefria varor, vore det önskvärt att antalet skattefria varor i möjlig mån begränsades och att varorna vore av en sådan karaktär, att de lätt kunde särskiljas från de övriga varorna. Beträffande livsmedel föreslogs i promemorian undantag från skatteplikt endast i fråga om mjölk, grädde, smör och margarin. Det viktigaste skälet för att denna varugrupp gjordes skattefri vore, att det här vore fråga om elementära livs-förnödenheter av mycket stor betydelse för de breda lagrens ekonomi. Då konsumtionen varierade med familjens storlek, stode den ofta i omvänd proportion till inkomsttagarnas ekonomiska bärkraft. Man kunde snarare fråga, varför ej fler förnödenheter av liknande karaktär, framför allt mjöl, bröd och potatis, undantagits från skatt. Även härvidlag komme omsättnings-skatten att hårt belasta de fattiga barnrika familjerna. Svaret på frågan låge i den skattetekniska nödvändigheten att i möjlig mån begränsa de skattefria varor-nas antal.

I ovannämnda proposition uttalade departementschefen bland annat följande. Det vore av praktiska skäl angeläget, att antalet skattefria varuslag bleve så litet som möjligt och att urvalet begränsades till varor av sådan beskaffenhet, att de lätt kunde särskiljas från andra varor. Mot den lista å skattefria varor, som föreslagits av utredningsmännen, syntes ur denna synpunkt icke vara något att erinra. Emellertid kunde ifrågasättas, om icke av sociala och andra skäl vissa ytterligare undantag vore påkallade. Det skäl, som anförts till stöd för att undantaga mjölk, grädde, smör och margarin, nämligen att det här vore fråga om elementära livsförnödenheter av mycket stor betydelse för de breda lagrens ekonomi, gjorde sig med samma styrka gällande beträffande vissa andra livsmedel, framför allt potatis samt mjöl, gryn och bröd. Departementschefen förordade, att även dessa produkter gjordes skattefria. I fråga om mjöl, gryn och bröd, varav en mångfald olika sorter förekomme i handeln, torde lämpligen böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma vilka slag av dessa varor som skulle vara skattefria. Av praktiska skäl kunde skattefrihet för livsmedel icke medgivas vid försäljning i restauranger och liknande rörelser.

Vid 1940 års urtima riksdag föreslogs i till vederbörande riksdagsutskott inkomna skrivelser från ett flertal sammanslutningar, varibland Sveriges köpmannaförbund, att de föreslagna undantagen från skatteplikt skulle begränsas eller helt borttagas. Å andra sidan framställdes såväl i väckta motioner som i inkomna skrivelser vissa yrkanden om ytterligare undantag från skatteplikt.

Första särskilda utskottet vid 1940 års urtima riksdag anförde i sitt i anledning av propositionen avgivna utlåtande, nr 10, bland annat följande:

»Såsom departementschefen framhållit är det av praktiska skäl angeläget, att antalet skattefria varuslag blir så litet som möjligt och att urvalet begränsas till varor av sådan beskaffenhet, att de lätt kunna skiljas från andra varor. Ju flera undantag som medgivas, desto större bliva besvärligheterna för handeln och svårigheterna att utöva kontroll över beskattningen. Från åtskilliga handelsorganisationers sida ha dessa synpunkter starkt under-

strukits, och från vissa håll har till och med ifrågasatts, om det överhuvud taget skall bliva möjligt för detaljhandlarna att fylla funktionen som uppbördsorgan, därest systemet med undantag bibehålles.

Såvitt utskottet kunnat finna, är det framför allt de föreslagna undantagen beträffande olika slag av livsmedel, som måste befaras vålla allvarliga olägenheter för handeln, och utskottet, som icke kunnat undgå att taga starkt intryck av de framförda betänkligheterna mot förslaget i denna del, har därför övertvägt möjligheterna att helt slopa dessa undantag. För en sådan åtgärd skulle kunna anföras även andra skäl än de rent praktiska. Anordningen med undantag medför, att skattefriheten kommer alla till godo utan avseende å behovet. Ur såväl sociala som statsfinansiella synpunkter vill det förefalla mera befogat att låta skatt utgå å alla varor och att samtidigt i en eller annan form bereda kompensation åt dem, som visas vara i behov därav. Ett dylikt system skulle te sig så mycket naturligare, som åtgärder under alla förhållanden torde bliva nödvändiga för att lätta trycket för de av beskattningen tyngst drabbade. Å andra sidan är emellertid att märka, att en beskattning överlag av livsmedlen skulle skärpa olikheten i beskattningshänseende mellan skilda befolkningsgrupper och ytterligare gynna dem, som konsumera produkter från egen fastighet. Att med omsättningsskatt belasta de elementära livsförnödenheter, som avses i propositionen, anser utskottet därför böra ifrågakomma endast under förutsättning att jämväl uttag från egen fastighet beskattas. Huruvida en sådan utvidgning av beskattningen låter sig praktiskt genomföras är en fråga, som undandraget sig säkert bedömande från utskottets sida.»

I anslutning härtill uttalade utskottet, att vissa livsmedel åtminstone för det dåvarande borde undantagas från beskattning, men att utskottet å andra sidan funne det angeläget, att dessa undantag då icke ytterligare utökades. Med anledning härav föreslogs i detta avseende ingen ändring i det i propositionen framlagda författningsförslaget.

Frågan angående undantag från skatteplikt har därefter något berörts i ett den 14 april 1944 av centrala omsättningsskattenämnden avgivet utlåtande angående vissa omsättningsskattefrågor, vars innehåll återgivits i Kungl. Maj:ts proposition nr 12 till innevarande års riksdag. Nämnden anmärkte, att den rådande tredelningen av varor i butikshandelsvaror, icke-butikshandelsvaror och skattefria varor numera knappast förefölle motiverad, samt att inom vida kretsar inom detaljhandeln framkommit önskemålet, att alla eller åtminstone så gott som alla varor skulle göras skattepliktiga och att såsom motvikt härtill skattesatsen sänktes. Utlåtandet utmynnade bland annat i en hemställan, att omsättningsskatteförordningen måtte i de avseenden som berördes i utlåtandet göras till föremål för en förutsättningslös översyn genom särskilda sakkunniga.

I yttrande över berörda utlåtande anförde kooperativa förbundet bland annat följande. Att en anordning, varigenom alla eller så gott som alla varor gjordes skattepliktiga, ur detaljhandels synpunkter skulle ha fördelar, funne förbundet sannolikt. När det gällde varornas uppdelning torde dock genom de gångna årens erfarenheter en viss praxis ha utformats inom företagen, som gjorde att detta arbete numera kunde utföras mera rutinmässigt. Det för-

hållandet att man i praktiken knappast hade någon anledning att särskilja skattefria varor och icke-butikshandelsvaror hade därvid varit av en viss fördel, liksom också metoden med s. k. indirekt redovisning. Bland de främsta motiven för undantagen från skatteplikt vore försörjningspolitiska och sociala hänsyn. Dessa skäl kvarstode alltjämt, och förbundet hade svårt att se hur man skulle kunna motivera en ökad beskattning av de ekonomiskt sämst ställda med att anordningen innebure vissa fördelar och lättnader för handeln.

Departementschefen yttrade i förenämnda proposition nr 12 till innevarande års riksdag beträffande förslaget om översyn av omsättningsskatteförordningen, att det med hänsyn till omsättningsskattens tillfälliga natur icke torde vara lämpligt att i nuvarande skede företaga någon mera genomgripande omläggning av förordningens bestämmelser, varemot vissa detaljändringar borde vidtagas, som vore särskilt aktuella och kunde genomföras utan ytterligare utredning.

I den nu förevarande motionen hemställs om utsträckning av skatteplikten till att omfatta alla fall av försäljning och uttag från rörelse av grädde, smör och margarin, potatis, mjöl, gryn och bröd samt ägg. Av de för närvarande skattefria livsmedlen skulle sålunda allenast mjölk fortfarande vara undantagen från omsättningsskatt. Å andra sidan föreslås nedsättning av den allmänna skattesatsen för omsättningsskatt från fem till tre procent av den skattepliktiga omsättningen.

Till stöd för dessa yrkanden anföres i motionen bland annat följande. Omsättningsskatten hade för detaljhandeln framkallat vissa svårigheter av sådan natur, att en snar ändring syntes påkallad. Viss handel hade letts ur sina normala vägar och från butikshandeln, vidare hade skatten föranlett besvärande redovisningsproblem för detaljhandeln och kontrollsvårigheter beträffande redovisningen för skattemyndigheterna. En betydande kringföringshandel och även torghandel förekomme utan att omsättningsskatt redovisades. Gränsdragningen mellan olika varukategorier hade skapat kontrollsvårigheter för skattemyndigheterna, och redovisningen av skatten hade blivit ett övermäktigt problem för vissa handelsutövare. De största svårigheterna hade redovisningen av skatten vållat inom de branscher, där skattebelagda varor såldes över disk vid sidan av skattefria, särskilt speceri- och livsmedelsbranschen samt lanthandeln. Det vore icke möjligt att vid försäljning till konsumenterna åtskilja skattefria och skattebelagda varor. Varje sådan direkt redovisningsmetod hade visat sig medföra stora svårigheter och vore ur kontrollsynpunkt knappast tillförlitlig. Numera förordades därför en indirekt redovisningsmetod. Denna krävde emellertid betydande justeringar, vilka verkställdes i vissa fall månadsvis och regelmässigt vid utgången av bokföringsåret. Särskilt betungande hade denna ökade arbetsbörda blivit genom att den i tiden sammanfallit med ransoneringsarbetet. I anledning av dessa svårigheter hade inom Sveriges köpmannaförbund verkställts en utredning rörande möjligheterna att förenkla redovisnings- och kontrollarbetet,

varigenom även kostnaderna därför skulle nedbringas och riskerna för felaktigheter minskas. Detta skulle enligt utredningen vinnas, om skatten utsträcktes till att omfatta samtliga för närvarande skattefria livsmedel utom mjölk. Ett bärande skäl för undantag från skatteplikt av vissa livsmedel hade varit, att dessa varor för de små inkomstagarna spelade en framskjuten roll. Utredningen hade emellertid visat, att om skatten samtidigt nedsattes till tre procent de små inkomstagarnas skattebörd till och med något skulle sänkas. Skulle det vid närmare utredning visa sig att de barnrika familjerna bleve lidande på förändringen, skulle de kunna erhålla compensation genom utvidgning av nu utgående subventioner. Ur statsfinansiell synpunkt torde förslaget icke medföra några allvarigare konsekvenser, då skattens totalbelopp sannolikt icke torde nedgå i större omfattning. Ej heller indestillägget skulle nämnvärt ändras.

Efter därom i författningsenlig ordning framställd begäran har utskottet emottagit yttranden över motionen av statens livsmedelskommission, statens priskontrollnämnd och centrala omsättningsskattenämnden ävensom från Sveriges köpmannaförbund och kooperativa förbundet.

Sveriges köpmannaförbund har i sitt yttrande åberopat den av förbundet verkställda utredningen, vilken bifogats yttrandet. Förbundet, som anslutit sig till de i motionen framförda synpunkterna, har därutöver anfört bland annat följande. Utredningen visade, att vid ett genomförande av det i motionen framförda förslaget en lättnad i skattebördan skulle inträda samtidigt som skatteintäkterna skulle nedgå i viss utsträckning. Minskningen i intäkterna torde emellertid delvis motverkas av bättre redovisning och kontrollmöjligheter ävensom minskade kontrollkostnader. Dessutom komme skattesänkningen säkerligen att minska statens utgifter vid dess inköp. Nettominskningen för statens vidkommande kunde antagas icke överstiga 20 procent. Då skatten förutsatts vara av tillfällig natur, borde en viss minskning av intäkterna icke tillmätas avgörande betydelse. Lättnaden i skattebördan och minskningen av levnadskostnaderna torde jämväl underlätta bibehållandet av prisstoppet. Förbundet tillstyrkte livligt bifall till motionen.

Av den förbundets yttrande bifogade utredningen inhämtas i huvudsak följande. Utredningen hade gått fram efter två linjer. Enligt den ena hade utgångspunkten varit att fastställa den inverkan, som den ifrågasatta omläggningen skulle få för individuella hushåll av olika typer. Enligt den andra hade till utgångspunkt valts den skattepliktiga omsättningen för riket i dess helhet. Båda metoderna innefattade betydande osäkerhetsmoment och kunde var för sig icke giva ett fullständigt svar på frågan, men då de valda utgångspunkterna vore helt fristående från varandra torde man på en sammanställning av resultaten kunna grunda ett allmänt omdöme. --- Beträffande de individuella hushållen hade materialet hämtats ur det av särskilt tillkallade sakkunniga avgivna betänkandet angående levnadskostnadsindex (SOU 1943: 8). Å s. 146 i detta betänkande hade intagits en tablå, i vilken för det s. k. indexhushållet angivits utgifterna under olika budgetposter per den 1 oktober 1942 ävensom därå belöpande omsättningsskatt. Därefter hade en omräkning

av berörda uppgifter verkstälts under antagande, att den ifrågasatta omläggningen genomförts. Resultatet hade sammanförts i en vid utredningen fogad tablå. Slutresultatet för indexhushållet innebure, att omsättningsskatten skulle sjunka från 116 kronor till 88,9 kronor eller med 23,3 procent. Utgiftssumman skulle sjunka från 5 252 kronor till 5 225 kronor. Vidare hade på grundval av en i nämnda betänkande å s. 73 intagen tabell verkstälts en liknande omräkning för dels ett arbetarhushåll med en utgift den 1 november 1941 av 4 400 kronor och dels ett medelklasshushåll med en utgiftssumma vid samma tidpunkt av 7 000 kronor. Resultatet av dessa beräkningar hade jämväl intagits i en vid utredningen fogad tabell. I dessa fall skulle omsättningsskatten för arbetarhushållet minska från 83,7 kronor till 73,8 kronor eller med 11,8 procent, medan den för medelklasshushållet skulle minska från 138,4 kronor till 101,1 kronor eller med 26,9 procent. Genom en sammanställning av de uppgifter om den allmänna omsättningsskattens fördelning på inkomstklasser, vilka innehölles i den av särskilda sakkunniga verkställda utredning angående skattetrycket för olika inkomstklasser, vilken såsom Bihang D fogats vid 1944 års statsverksproposition, med uppgifterna om förändringen för vissa individuella hushållsbudgeter — vilka måst skönmässigt extrapoleras för högre och lägre inkomster — erhöles såsom slutresultat, att omsättningsskatten skulle genom den föreslagna omläggningen komma att minska med 13 å 14 procent i vad den avsåge enskilda konsumenter. Beräkningen kunde endast göra anspråk på att vara en ungefärlig uppskattning av tendensen i inkomstförändringen. Det hade varit önskvärt att komplettera budgetundersökningarna med beräkningar angående jordbrukar- och lantarbetarhushåll, men något material i dylikt hänseende hade icke stått till buds. — Den andra linjen vid utredningen hade åsyftat en uppskattning av den totala skattepliktiga omsättningen och med utgångspunkt därifrån av nedgången i skatteintäkterna vid den ifrågasatta omläggningen. Omsättningsskatten beräknades för närvarande giva ungefär 330 miljoner kronor. Då den skärpta omsättningsskatten torde ingå däri med cirka 10 miljoner kronor, skulle den efter 5 procent skattepliktiga omsättningen uppgå till 6 400 miljoner kronor. I en av konjunkturinstitutet 1943 verkställd utredning (ser. B: 2 s. 96 tabell 24) uppskattades konsumtionen under 1942 av de varor, som nu föresloges bliva skattepliktiga, till närmare 1 200 miljoner kronor. Enligt den översikt av inkomst- och konsumtionsläget, som inginge såsom Bihang B till 1945 års statsverksproposition (s. 12, tabell 4), hade index för födo- och nyttningsämnen under 1944 stigit till 115, om 1942 sattes såsom basår. Detta gäve för 1944 en siffra av cirka 1 400 miljoner kronor. Med utgångspunkt från denna siffra skulle omsättningsskatten å de tidigare fria varorna bliva 42 miljoner kronor, om skatten antoges utgå med 3 procent. Då skatten på den skattepliktiga omsättningen 6 400 miljoner kronor skulle nedgå med 2 procent, innebure detta en skatteminskning med 128 miljoner kronor. Nettominskningen skulle följaktligen bliva 86 miljoner kronor. Denna siffra torde dock vara för hög, enär uppbördsresultatet sannolikt skulle förbättras genom att en del felkällor bortföle samtidigt som kontrollen kunde förbilligas och effektiviseras.

Ett förbättrat resultat skulle därigenom nås både vid taxeringen till omsättningsskatt och vid den ordinarie taxeringen. Den föreslagna skattesänkningen torde vidare medföra en betydande sänkning av statens utgifter på grund av omsättningsskatt. Någon utredning i sistnämnda hänseende förelåge icke, men sannolika skäl talade för att den sammanlagda nettominskningen under hänsynstagande jämväl till dessa förhållanden knappast torde överstiga 60 à 70 miljoner kronor. — Vad beträffade inverkan på indextalen hade förbundet beräknat, att därest den föreslagna omläggningen genomförts vid beräkningarna i december 1944 skulle i 1935 års serie livsmedelsindex blivit 158,17 mot nu 158,30 och levnadskostnadsindex 153,58 mot nu 154,27 samt i 1914 års serie livsmedelsindex 203,0 mot nu 203,2 och levnadskostnadsindex 240,0 mot nu 241,1.

Livsmedelskommissionen har i sitt utlåtande till en början förklarat sig dela uppfattningen att den föreslagna anordningen skulle medföra lättnader för handlandena inom speceri- och livsmedelsbranschen. Kommissionen ville dock ifrågasätta lämpligheten av att nu genomföra en ändring. Man torde för närvarande med ett visst fog kunna räkna med att frågan om omsättningsskattens fortbestånd inom en icke alltför avlägsen framtid skulle kunna övervägas. Med hänsyn härtill och till att omsättningsskatten i huvudsak bibehållits oförändrad alltsedan dess tillkomst syntes de av motionärerna anförda skälen knappast tillräckligt bärande för att vidtaga en så genomgripande ändring. Oavsett detta hyste kommissionen vissa betänkligheter mot förslaget. Kommissionen funne det i hög grad olämpligt, om sådana livsmedel, vilka genom ett omfattande statligt subventionssystem gjorts lättare åtkomliga, skulle beläggas med omsättningsskatt. Kommissionen vore vidare icke fullt övertygad om att icke skattebördan för många hushåll komme att ökas genom den föreslagna anordningen. Ändringen torde i vart fall medföra en försämring för de mindre bemedlade barnrika familjerna, vilket vore i hög grad betänkligt. Att kompensera sådana familjer genom utvidgning av subventionerna vore icke heller tilltalande. Kommissionen ifrågasatte slutligen, huruvida man med säkerhet kunde räkna med att en sänkning av omsättningsskatten på andra än normalprissatta varor alltid skulle komma konsumenterna till godo i form av motsvarande prissänkningar. På grund av det anförda avstyrkte kommissionen bifall till motionen.

Priskontrollnämnden har anført i huvudsak följande. En förenkling av skatten i enlighet med motionärernas förslag skulle innebära avsevärda lättnader i redovisnings- och kontrollarbetet. En från början generell tillämpning av omsättningsskatten hade ur rent praktiska synpunkter varit att föredraga. I nuvarande läge kunde nämnden likväl icke förorda ett genomförande av de föreslagna ändringarna. En undersökning av den effekt skatteomläggningen, därest den helt sloges igenom i prisavseende, skulle få på socialstyrelsens levnadskostnadsindex gåve enligt inom nämnden verkställda beräkningar till resultat, att index därigenom skulle sjunka med en enhet i serien med 1914 som basår och med drygt 0,6 enheter i serien med 1935 som basår. Detta kunde även uttryckas så, att för det normalhushåll, som levnads-

kostnadsindex representerade, bestående av man, hustru och cirka två barn och med en inkomst av omkring 5 000 kronor, skulle skatteomläggningen innebära en utgiftsminskning med cirka 20 kronor per år. Beräkningsresultatet torde emellertid knappast giva ett fullt rättvisande uttryck för den faktiska levnadskostnadsförändringen. Vid beräkningen hade förutsatts att sänkningen av omsättningsskatten helt komme till uttryck i form av prissänkning. Denna förutsättning torde dock icke vara fullt realistisk. Man kunde enligt nämndens mening icke räkna med att samtliga varor komme att sjunka i pris med skattesänkningens hela belopp. Skattesänkningen bleve i fråga om varor med låga priser så obetydlig, att den icke rimligtvis kunde uttagas i form av prissänkning. Vidare vore möjligheterna till kontroll av att en skattesänkning i varje fall verkligen helt utnyttjades för en prissänkning icke fullständiga. Den omständigheten att levnadskostnadsindex skulle sjunka något utgjorde icke ett tillräckligt stöd för slutsatsen, att de mindre inkomsttagarna därvid i allmänhet icke skulle få vidkännas en stegring av levnadskostnaderna. Ju längre ned på inkomstskalan man komme, desto större relativ vikt i konsumtionen hade de elementära livsmedel, som nu icke drabbades av omsättningsskatt, och detta förhållande accentuerades vid ökat barnantal. För de mindre bemedlade barnrika familjerna skulle omläggningen sannolikt innebära en levnadskostnadsfördyring. Å andra sidan skulle tendensen till sänkning av levnadskostnaderna förstärkas, ju högre upp på inkomstskalan man komme. Motionärerna tänkte sig, att de barnrika familjerna skulle kunna kompenseras genom en utvidgning av nu utgående subventioner. Här emot ville nämnden erinra, att det torde vara svårt att avväga subventionerna, så att den ekonomiska situationen bibehölles oförändrad. En allmän avvägning av hjälpen till de barnrika familjerna torde näppeligen böra ske i detta sammanhang. — Motionärerna hade uttalat, att omläggningen icke torde ur statsfinansiell synpunkt medföra några allvarigare konsekvenser, enär skattens totalbelopp icke torde nedgå i större omfattning. Denna förmodan visade sig vid närmare utredning icke hålla streck. Omsättningsskatten beräknades för budgetåret 1944/45 uppgå till omkring 330 miljoner kronor. En sänkning av skatteprocenten från 5 till 3 procent, d. v. s. med 40 procent, kunde beräknas medföra en inkomstminskning för statsverket med cirka 130 miljoner kronor. Inkomstökningen till följd av skattens utvidgning till de ifrågakvarande slagen av livsmedel kunde beräknas till cirka 30 miljoner kronor, då det totala saluvärdet av dessa produkter för år 1944 beräknades utgöra inemot en miljard kronor. Enligt riksbankens beräkningar uppginge totala konsumtionsvärdet av ifrågakvarande produkter för år 1944 till cirka 1 200 miljoner kronor, varifrån dragits värdet av jordbrukarnas egen konsumtion, vilket med ledning av uppgifter från livsmedelskommissionens utredningsbyrå kunde beräknas utgöra cirka 230 miljoner kronor. Kvar stode alltså en nettoinkostminskning för statskassan med omkring 100 miljoner kronor eller med cirka 30 procent av nuvarande skattebelopp. — I avvaktan på en relativt snar avveckling av omsättningsskatten syntes det enligt nämndens mening, trots de vägande skäl som av motionärerna anförts, icke lämpligt att nu genomföra en så

genomgripande ändring av omsättningsskatteförordningen som den föreslagna. Under återopande av det anförda avstyrkte nämnden den i motionen föreslagna ändringen.

Centrala omsättningsskattenämnden har uttalat bland annat följande. Det låge i öppen dag och hade jämväl betonats vid omsättningsskattens införande, att det ur skatteteknisk synpunkt skulle innebära en synnerlig fördel om samtliga varor vore skattepliktiga. Åtskilliga av de nackdelar, som otvivelaktigt vore förbundna med det nuvarande skattesystemet, vore att hänföra till att man hade att röra sig med ur skattesympunkt olikartade grupper. I detta sammanhang vore emellertid ej endast fråga om skattefria varor enligt 2 § 1 mom. omsättningsskatteförordningen utan även om varor som — främst i lanthandeln — såldes i butik men icke vore att hänföra till butiks-handelsvaror och förty, med stöd av medgivande enligt 2 § 2 mom., ej vore underkastade skatteplikt. Berörda nackdelar minskades uppenbarligen, därest antalet varor, för vilka skatt ej utginge, kunde såvitt en viss bransch anginge i väsentlig mån nedbringas. Inom den egentliga livsmedelshandeln skulle ett bifall till motionen föranleda, att med undantag för mjölk alla eller nästan alla varor inom branschen bleve ur skattesympunkt likställda. Vad lanthandeln beträffade vore läget delvis ett annat. Även vid bifall till motionen komme där att fortfarande säljas ett antal skattefria varor, t. ex. fröer, foder- och gödselmedel, varjämte försäljningen av icke-butikshandelsvaror, som inom denna bransch förekomme i ett jämförelsevis stort antal, lämnades oberörd. Det kunde dock icke förnekas, att en beaktansvärd lättnad skulle inträda även för lanthandeln. Om sålunda nämnden saknade anledning att ur praktisk-tekniska skäl motsätta sig den föreslagna ändringen, måste denna dock bedömas även med hänsyn till andra omständigheter. Därvid vore särskilt att beakta första särskilda utskottets vid 1940 års 11:de riksdag yttrande, att en beskattning av ifrågakommande elementära livs-förnödenheter borde ifrågakomma endast under förutsättning att jämväl uttag från egen fastighet beskattades. Dyliga uttag vore enligt nu gällande bestämmelser fria från omsättningsskatt, och en ändring därutinnan ansåge sig nämnden icke kunna förorda. Angående den utav Sveriges köpmannaförbund verkställda utredningen angående omläggningsverkningar för särskilda typer av hushåll ävensom densamma statsfinansiella verkningar vore att anmärka den betydande sänkning av skatteintäkterna, som föranleddes av den ifrågasatta ändringen.

Kooperativa förbundet har i sitt yttrande inledningsvis framhållit, att förbundet utgått ifrån, att omsättningsskatten borde avvecklas så snart det ekonomiska och statsfinansiella läget efter krigets slut nått en sådan stabilitet, att skattesänkningar kunde ifrågakomma. Då det med hänsyn till bevillningsutskottets uttalande i sitt betänkande nr 2 vid innevarande års riksdag kunde förutsättas, att omsättningsskatten inom en relativt snar framtid komme att avskaffas, ville styrelsen ifrågasätta, om några ändringar av större principiell betydelse i den nuvarande skatteförordningen kunde anses nödvändiga. Förbundet återopade vidare sitt ovan återgivna uttalande i yttrande

över centrala omsättningsskattenämndens utlåtande den 14 april 1944, var förbundet icke ansett sig kunna förorda ett förslag av liknande innebörd som det i motionen framförda. I anslutning därtill hade förbundet föreslagit en undersökning av förutsättningarna för att hantverk och detaljhandel befriades från skatteredovisningen och skatten i stället kunde uttagas av importörer och tillverkare, under vilken förutsättning skattefriheten borde utsträckas att gälla jämväl ett flertal andra livsmedel. Den uppfattning förbundet vid detta tillfälle uttalat hade det sedan dess icke funnit anledning frångå. Förbundet ville emellertid framhålla ytterligare några synpunkter. När man från detaljhandels sida tidigare påtalat de med omsättningsskatten förbundna svårigheterna hade det icke enbart gällt de direkt skattefria varorna utan även och kanske t. o. m. i högre grad de s. k. icke-butikshandelsvarorna. Särskilt torde det från järnhandels utövare men även från lanthandels sida ofta ha framhållits, att uppdelningen lett till mindre tillfredsställande resultat. När motionärerna framhölle, att viss handel genom omsättningsskatten letts ur sina normala vägar och från butikshandeln, torde detta främst avse järnhandeln. Inom livsmedelshandeln torde dylika tendenser knappast ha gjort sig märkbara. Ett annat motiv, som anförts i motionen, vore att bland annat torghandeln kunnat undandraga sig beskattning och därigenom kommit i ett ur konkurrenssynpunkt fördelaktigt läge i förhållande till butikshandeln. Enligt nuvarande bestämmelser vore sådana typiska torghandelsvaror som smör, ägg och potatis skattefria, vilket innebure, att torghandeln och butikshandeln i fråga om dessa varor vore fullt jämställda. Skulle motionen bifallas, förefölle det sannolikt — i varje fall med den uppfattning, som motionärerna syntes hysa om torgförsäljarnas skatte lojalitet — att butikshandeln skulle komma i ett sämre konkurrensläge än tidigare. Vidare framhöll förbundet, att redan första särskilda utskottet vid 1940 års urtima riksdag i sitt ovannämnda utlåtande nr 10 uttalat, att en beskattning av ifrågakommande livsmedel borde ifrågakomma endast under förutsättning att jämväl uttag från egen fastighet beskattades. Med vetskap om de svårigheter, som vore förenade med kontrollen över omsättningsskatten beträffande skattskyldiga utan ordnad bokföring, torde väl knappast någon nu vara böjd att utvidga skatteplikten till att även gälla uttag från egen fastighet. Under dessa förhållanden syntes det knappast vara något intresse för detaljhandeln, att skatteplikten utvidgades att gälla sådana varor, som ett relativt stort antal förbrukare själva kunde producera på sina fastigheter. Ett utökande av skatteplikten i detta hänseende skulle medföra, att befolkningen i städer och mera lättbebyggda samhällen skulle påläggas en i förhållande till jordbrukarbefolkningen avsevärt drygare del av omsättningsskatten än för närvarande. Ännu större torde emellertid förskjutningarna i skattebelastningen mellan de olika inkomst- och socialgrupperna bliva, därest de föreslagna ändringarna genomfördes. Ett av de viktigaste skälen till att över huvud taget några varor undantagits från skatteplikt hade varit, att man velat undvika en alltför hård skattebelastning på fattiga barnrika familjer. I motionen gjordes gällande, att man beaktat dessa skäl men funnit,

att med de föreslagna förändringarna de små inkomsttagarnas skattebörda skulle t. o. m. något sänkas. Det torde emellertid vara ett välkänt förhållande, att beskattningen av livsmedel alltid komme att drabba de mindre bemedlade relativt hardare än övriga befolkningsgrupper. Förbundet ville i anslutning därtill hänvisa till den av socialstyrelsen 1943 publicerade utredningen angående hushållsbudgeter och livsmedelskonsumtion i städer och tätorter 1940—1942, av vilken framginge, att medan livsmedelskostnaderna för ett arbetarhushåll uppginge till 41,5 å 43,8 procent av hushållets totala utgifter, motsvarande kostnader för medelklasshushållen stannade vid 31,5 procent av samtliga utgifter. Av utredningen framginge även, att utgifterna för de skattefria livsmedlen vore relativt mycket större inom de fattigare och barnrika familjerna än inom övriga grupper. Skulle därför de mindre bemedlades omsättningskatteutgifter komma att något nedbringas genom de föreslagna åtgärderna, måste detta innebära att en förhållandevis mycket större skattesänkning uppkomme för de bättre situerade inkomstgrupperna. Detta innebure, att den totala skattebördan komme att i viss mån överflyttas från de högre till de lägre inkomstgrupperna. Förbundet ville även uttala sin tveksamhet beträffande det i motionen gjorda uttalandet, att de föreslagna ändringarna icke skulle medföra någon nämnvärd minskning i omsättningsskattens totalbelopp. På grundval av gjorda beräkningar hölle förbundet det för sannolikt, att den totala skatteinkomsten komme att nedbringas med ungefär en tredjedel av det nuvarande beloppet eller från 300 miljoner kronor till 210 miljoner kronor. Det påpekades, att skattebeloppet på grund av en effektivare kontroll eller en eventuell ökning av totala varuomsättningen kunde komma att ökas, men att detta i någon nämnvärd utsträckning skulle följa av de föreslagna ändringarna vore icke sannolikt. Med anledning av det anförda föresloge förbundet, att den ifrågasatta utvidgningen av skatteplikten icke företoges utan att man i stället inriktade sig på att så snart som möjligt helt avskaffa den nuvarande omsättningsskatten. Skulle någon ändring i de nuvarande bestämmelserna ifrågasättas, ville förbundet föreslå, att skattefriheten utsträcktes till att även gälla alla rotfrukter, grönsaker, frukt och bär, kött och fläsk samt sill och fisk, varjämte såsom förutsättning för dessa ändringar borde gälla, att skatten icke uttoges av detaljhandlare och hantverkare utan i stället av importörer och tillverkare.

Utskottet.

I den nu förevarande motionen yrkas utsträckning av skatteplikten till omsättningsskatt att omfatta alla fall av försäljning eller uttag från rörelse av grädde, smör och margarin, potatis, mjöl, gryn och bröd samt ägg. Av de för närvarande från omsättningsskatt undantagna livsmedlen skulle sålunda endast mjölk fortfarande vara fri från omsättningsskatt. Tillika hemställes i motionen om nedsättning av den allmänna skattesatsen från fem till tre procent av den skattepliktiga omsättningen.

Utskottet vill till en början erinra om att frågan angående undantag från skatteplikt beträffande vissa varugrupper var föremål för övervägande under förarbetena till omsättningsskatteförordningen. Därvid framhölls, såsom

framgår av den föregående redogörelsen, bland annat följande. Av praktiska skäl vore det angeläget, att antalet skattefria varuslag bleve så litet som möjligt. Ju flera undantag som medgäves, desto större bleve besvärigheterna för handeln och svårigheterna att utöva kontroll över beskattningen. Med anledning därav föreslogs undantag från skatteplikt beträffande livsmedel endast i fråga om vissa elementära livsförnödenheter av mycket stor betydelse för de breda lagrens ekonomi. Det hade övervägts att helt slopa även dessa undantag. För en sådan åtgärd kunde anföras även andra skäl än de rent praktiska. Ur såväl sociala som statsfinansiella synpunkter ville det förefalla mera befogat att låta skatt utgå å alla varor och att samtidigt i en eller annan form bereda kompenstation åt dem, som visades vara i behov därav. Å andra sidan skulle en beskattning överlag av livsmedlen skärpa olikheten i beskattningshänseende mellan skilda befolkningsgrupper och ytterligare gynna dem, som konsumerade produkter från egen fastighet. Att med omsättningsskatt belasta ifrågakommande elementära livsförnödenheter ansågs därför böra ifrågakomma endast under förutsättning att jämväl uttag från egen fastighet beskattades.

De skäl, som sålunda i trots av skattetekniska och andra olägenheter föranledde undantag från skatteplikt beträffande vissa elementära livsförnödenheter, synas utskottet alltjämt vara bärande. Utskottet vill visserligen icke förneka, att ur rent skatteteknisk synpunkt det i motionen framställda förslaget torde medföra fördelar för livsmedelshandeln och i viss mån även för lanthandeln. I detta sammanhang torde dock böra framhållas, att ett genomförande av förslaget icke skulle medföra några fördelar för de näringsidkare, för vilka särskiljandet av icke-butikshandelsvaror eller andra skattefria varor än de i motionen avsedda föranleder svårigheter vid redovisningen.

Tillika vill utskottet angående den ifrågasatta omläggningens inverkan på de enskilda hushållens ekonomi uttala, att även om, på sätt i motionen göres gällande, den föreslagna sänkningen av skatteprocenten beträffande ensamstående eller mindre familjer jämväl i de lägre inkomstklasserna skulle medföra en minskning i skattebördan, man å andra sidan synes böra uppmärksamma dels att lättnaden i skattebördan torde komma att bli än större i de högre inkomstklasserna dels ock att de barnrika familjerna genom omläggningen skulle komma i ett sämre läge i förhållande till andra hushåll i motsvarande inkomstklasser än enligt nu gällande bestämmelser. I detta sammanhang torde jämväl böra anmärkas, att tillfredsställande garantier för att den avsedda skattesänkningen till fullo skulle komma till uttryck i prisnedsättningar icke torde förefinnas. Vad priskontrollnämnden i detta avseende anfört i sitt yttrande över motionen finner utskottet värt allt beaktande.

Beträffande de statsfinansiella verkningarna av den föreslagna omläggningen får utskottet uttala, att den anmärkningsvärda nedgång i skatteintäkterna, som tydligen skulle uppkomma, redan i och för sig, i allt fall så länge förhållandena nödvändiggöra skattens bibehållande, synes utgöra tillräckligt skäl mot ett bifall till motionen.

Slutligen vill utskottet ifrågasätta lämpligheten av att vid nuvarande tidpunkt, då man synes kunna räkna med att frågan om omsättningsskattens fortbestånd inom en icke alltför avlägsen framtid skall kunna tagas under övervägande, genomföra en ändring av så genomgripande beskaffenhet som den nu föreslagna.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att motionen II:281 av herr Henriksson m. fl. om viss ändring i förordningen om allmän omsättningsskatt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 april 1945.

På bevillningsutskottets vägnar:

A. J. BÄRG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar *Johan Bärq, Elon Andersson, Wahlmark, Axel Ivar Anderson, friherre De Geer, Eklund, Heüman, Franzon, Lennart Johansson och Ramberg*, samt

från andra kammaren: herrar *Lövgren, Hagberg* i Malmö, *Björklund, Hammarlund, Karlsson* i Grängesberg, *Henriksson, Sundström* i Skövde, *Ohlsson* i Kastlösa, *Vigelsbo* och *Kristensson*.

Reservation

av herr *Henriksson*.
